
بنیان های ساختاری تحکیم دموکراسی

تجربه‌ی دموکراسی در ایران، ترکیه و کره‌ی جنوبی

محمد فاضلی

(عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

فهرست

۱۱	مقدمه
۲۳	فصل اول. پیش‌های نظری درباره‌ی دموکراتیزاسیون
۲۴	دموکراتیزاسیون
۲۶	عوامل دموکراتیزاسیون
۲۸	توسعه‌ی اقتصادی و مدرنیزاسیون
۳۵	سرمایه‌داری
۳۵	بحران اقتصادی
۳۸	فرهنگ سیاسی
۴۱	ماهیت دولت
۴۲	ظرفیت دولت
۴۶	صنعتی شدن دولتی
۴۸	نهاده‌ها
۵۰	احزاب
۵۲	میراث نظام پیشین
۵۸	جامعه‌ی مدنی
۶۱	طبقات اجتماعی
۷۰	نخبگان سیاسی و گذار دموکراتیک
۷۵	شرایط بین‌المللی
۷۸	وابستگی
۸۰	نظام جهانی
۸۴	نظریه‌های ترکیبی و تلفیقی
۸۶	نظریه‌ی گروگل
۸۷	نظریه‌ی هانتینگتون
۸۹	نظریه‌ی هاینس
۹۰	گسست دموکراسی
۹۴	نتیجه‌گیری
۹۷	فصل دوم. پیش شرط‌های ساختاری تحکیم دموکراسی
۹۷	کارکرد نظریه
۱۰۰	دموکراسی چیست

۱۰۷	مدلی نهادی برای دموکراسی
۱۱۱	نظریه‌ی پیش‌شرط‌های ساختاری تحکیم دموکراسی
۱۱۲	مدرنیزاسیون اقتصادی-اجتماعی
۱۱۵	نقش دولت در مدرنیزاسیون
۱۱۵	ساختار طبقات اجتماعی
۱۱۶	ظرفیت دولت دموکراتیک
۱۱۹	مبانی ساختاری احزاب سیاسی
۱۲۰	شرایط زمینه‌ای تحکیم دموکراسی
۱۲۲	برخی ملاحظات نظری
۱۲۳	درباره‌ی روش
۱۲۴	روش تطبیقی-تاریخی
۱۲۵	کارکرد روش تطبیقی
۱۳۱	فصل سوم. دموکراسی در بند زمینداران، ژئوپلیتیک و نفت
۱۳۱	تجربه‌ی دموکراسی در ایران
۱۳۲	تحولات تا عصر رضاشاه
۱۳۹	زمینداری تا عصر رضاشاه
۱۴۴	ادغام در نظام جهانی
۱۴۷	طبقات اجتماعی
۱۴۸	عصر رضاشاه
۱۵۴	زمینداری در عصر رضاشاه
۱۵۶	رضاشاه در معرکه‌ی نظام جهانی
۱۶۱	طبقات اجتماعی
۱۶۳	توسعه‌ی نامتوازن
۱۶۸	ارتش رضاشاه
۱۶۹	میراث رضاشاه
۱۷۴	ساختارها و دموکراسی بعد از شهریور ۱۳۲۰
۱۷۴	زمینداران و دموکراسی
۱۷۸	دموکراسی در بند نظام جهانی
۱۸۲	کارگران و دموکراسی
۱۸۴	دموکراسی دولت‌های بی‌ظرفیت
۱۹۱	قدرت‌های بین‌المللی علیه دموکراسی
۱۹۵	ارتش و دموکراسی
۱۹۶	بحران اقتصادی
۱۹۹	دموکراسی بدون احزاب
۲۰۴	نتیجه‌گیری
۲۳۱	فصل چهارم. دموکراسی وارثان امپراتوری
۲۳۱	تجربه‌ی دموکراسی در ترکیه
۲۳۴	امپراتوری عثمانی
۲۳۶	اصلاحات در امپراتوری
۲۳۸	عصر تنظیمات
۲۴۱	تنظیمات و زمینداری

۲۴۲	تنظیمات برای نظام جهانی
۲۴۳	حکومت سلطان عبدالحمید
۲۴۶	انقلاب ترک‌های جوان
۲۴۸	جمهوری ترکیه در عصر آتاتورک
۲۵۱	زمینداران و جمهوری
۲۵۴	نظام جهانی و دولت‌گرایی
۲۵۶	طبقات اجتماعی جمهوری
۲۵۸	جمهوری در عصر اینونو
۲۶۰	قدرت گرفتن زمینداران
۲۶۱	میراث سیاسی نظام تک‌حزبی
۲۶۴	تجربه‌ی دموکراسی چندحزبی
۲۶۶	دموکراسی در خدمت زمینداران
۲۶۹	نظام جهانی علیه دموکراسی
۲۷۲	اولین دولت طبقاتی
۲۷۸	دولت دموکراتیک بی‌ظرفیت
۲۸۲	توسعه‌ی نامتوازن و دموکراسی ناقص
۲۸۶	جنگ سرد و دموکراسی ترکیه
۲۸۸	ارتش و تجربه‌ی دموکراسی
۲۹۱	بحران اقتصادی دولت مندرس
۲۹۴	احزاب سیاسی ترکیه
۲۹۷	نتیجه‌گیری
۳۱۷	فصل پنجم. دموکراسی وارثان استعمار و جنگ
۳۱۷	تجربه‌ی دموکراسی در کره‌ی جنوبی
۳۲۰	کره‌ی قبل از استعمار
۳۲۲	ساخت طبقات اجتماعی
۳۲۴	پیدایش زمینداری
۳۲۶	کره و نظام جهانی
۳۲۶	تلاش برای اصلاحات
۳۳۰	کره مستعمره‌ی ژاپن
۳۳۲	استعمار و زمینداران
۳۳۴	رشد صنعتی مستعمره
۳۳۶	ترکیب طبقات اجتماعی
۳۳۷	میراث استعمار
۳۳۸	دموکراسی بعد از استعمار
۳۳۹	فروپاشی زمینداری
۳۴۲	پیرامونی برای نیمه‌پیرامون
۳۴۵	طبقات اجتماعی و دموکراسی
۳۵۰	دولت‌های بی‌ظرفیت
۳۵۳	توسعه‌ی نامتوازن
۳۵۶	مداخله‌ی دولت در اقتصاد
۳۵۸	خط مقدم جنگ سرد

۳۵۹	ارتش کره
۳۶۱	بحران اقتصادی
۳۶۳	احزاب و دموکراسی
۳۶۶	نتیجه‌گیری
۳۸۵	فصل ششم. تحلیل تطبیقی پویای تاریخی گسست دموکراسی
۳۸۵	پویای تاریخی گسست دموکراسی
۳۹۳	تعمیم نظری و انفراد تاریخی
۳۹۳	پلورالیسم نامتوازن
۳۹۴	تشدید منازعه‌ی طبقاتی
۳۹۶	توسعه‌ی نامتوازن منطقه‌ای
۳۹۸	دولت مداخله‌گر
۴۰۰	کسب مازاد و سازمان‌های بازنامایی
۴۰۲	دولت‌های بی‌طرفیت
۴۰۵	احزاب و دموکراسی
۴۱۱	نظام پیشین و بی‌ثباتی دموکراسی
۴۱۶	نظام جهانی و تزلزل دموکراسی
۴۳۳	فصل هفتم. نتیجه‌گیری
۴۳۴	برتری‌های تبیین ساختاری
۴۴۶	برخی ملاحظات نظری
۴۵۳	کتابشناسی

مقدمه

مسأله‌ی دموکراسی‌های بی‌ثبات

ساموئل هانتینگتون در کتاب *موج سوم دموکراسی* (هانتینگتون، ۱۳۷۳) از سه دوره‌ی گذار از دیکتاتوری‌ها و حکومت‌های اقتدارگرا به حکومت‌های دموکراتیک سخن می‌گوید. موج دوم دموکراسی با جنگ جهانی دوم آغاز شد. آلمان غربی، ایتالیا، اتریش، ژاپن و کره‌ی جنوبی با پایان جنگ حرکت به سوی دموکراسی را شروع و کشورهای نظیر ترکیه و یونان نیز در اواخر دهه‌ی ۱۹۴۰ این کار را تکرار کردند. کشورهایی در آمریکای لاتین نیز همین وضعیت را داشتند، اما از ابتدای دهه‌ی ۱۹۶۰ عمده‌ی آن‌ها بازگشت به صورت‌های مختلفی از اقتدارگرایی را تجربه نمودند (صص. ۲۵-۲۲). موج سوم گذار به دموکراسی با سقوط سالازار و دولت کاتانو در پرتغال در سال ۱۹۷۴ آغاز شده و پس از آن در یونان و اسپانیا (جنوب اروپا)، کشورهای آفریقایی، جنوب شرق آسیا، اروپای شرقی و بقیه نقاط جهان ادامه می‌یابد. بسیاری از کشورهایی که در موج دوم قرار داشتند و موج بازگشت را تجربه کرده بودند، بار دیگر در موج سوم در معرض دموکراتیک شدن قرار گرفتند. موج سوم نیز ظرف ۱۵ سال اروپای جنوبی، آمریکای لاتین و آسیا را در بر گرفت (صص. ۳۰-۲۵).

بسیاری معتقدند تنها منطقه‌ای از جهان که موج سوم را به‌طور فراگیر تجربه نکرده خاورمیانه (به استثنای ایران، ترکیه، اسرائیل و لبنان) است (Diamond, Plattner & Brumberg, 2003). این گفته درخصوص موج دوم نیز صدق می‌کند و خاورمیانه در موج دوم نیز فقط شاهد بروز تجربه‌ی دموکراسی در ترکیه و ایران بود.

مطالب فوق سه راه به سوی طرح مسأله‌ی این کتاب می‌گشایند. اول، مفهوم «امواج دموکراسی» افت و خیز و جریان غیریکساخت بروز و تداوم این شیوه از اداره‌ی حکومت